

seen.

Suomessa kuljetaan samoja linjoja: Sanomalehtien liitto on käynnistänyt laajan Avaa päivän lehti-projektin, jossa opettajia koulutetaan käyttämään lehdistöä opetuksen apuna ja aineistona. Televisiokasvatuksen alueella edistyi tänä keväänä, kun YLE järjesti televisiokasvatuksen sarjan. Sen käyttö jäi kuitenkin vain aiheesta innostuneiden opettajien oman kiinnostuksen varaan. Myös meillä puuttuu opettajien peruskoulutuksesta kokonaan systemaattinen joukkotiedotuskasvatuksen opetus. Kuka ottaa sen vastuulleen?

Ilkka Kahma & Juhani Wiio

Oppihistoriasta puheaktiteoriaan

Joukkotiedotuksen vaikutuksia Tiedotustutkimuksen päivillä 10-11.1.1986 Hanasaassa käsitelleestä ryhmästä ei ollut tämän lehden viime numerossa (1/1986) yhteenvetoa, joten palattakoon siihen lyhyesti näin jälkikäteen. Luvan tähän jälkikäteis-summaryyn antakoon osaltaan se, että myös Ilkka Kahman mainitussa ryhmässä alustavasti esillä ollut paperi tulee julkisuuteen vasta nyt toisaalla tässä lehdessä.

Tiedotustutkimuksen päivät osoittivat, että joukkotiedotuksen vaikutustutkimuksen saralle on juuri nyt pyrkimässä runsaasti uusia kynsiä. Tämä saattaa tietenkin implikoida sitä, että vaikutustutkimus on ikäänkuin kenttä, jolla jokaisen tiedotustutkimuksen piiriin hakeutuvan täytyy vähintäänkin vierailta. Tätä ajatusta tukee se, että punaisen tai jonkin muun värisen langan löytäminen päivillä esiteltyjen vaikutuspapereiden yhteiseksi nimittäjäksi on vaikeaa. Kaiketikin positiivista on kuitenkin toisaalta se, että joukkotiedotuksen vaikutuksista ovat kiinnostuneita muutkin kuin "puhtaat" tiedotustutkijat.

Tiedotustutkimuksen päivillä joukkotiedotuksen vaikutustutkimus ja visuaalinen viestintä oli erotettu omiksi ryhmikseen. Näin jälkikäteen tuntuu siltä, että vastaisuudessa näiden ryhmien yhdistäminen saattaisi olla paikallaan - niin samanlaisista asioista näillä molemmilla sektoreilla on kysymys. Luultavaa on, että jo näilläkin päivillä olisi ollut järke-

vää yhdistää visuaalinen aspekti muihin (miltei poikkeuksetta kuvan vaikutuksia pohtimaan pyrkiiviin) vaikutusryhmässä esiteltyihin pape-reihin.

Ilkka Kahma pyrki joukkotiedo-tuksen vaikutustutkimuksen oppihis-toriaa esitellessään osoittamaan, että lineaarinen viestintäkäsitys on ajautumassa umpikujaan.

Pirjo Vuokko käsitteli toistoa mainonnan tehokeinona. Mainonnan toistolla pyritään - kuten persuasian perinteestä hyvin tiedetään - mai-noksen huomatuksi tekemiseen sekä muistuttamiseen. Taustalla on oppi-misteoreettinen tarkastelu. Vuokon mukaan vastaanottomotiivin puute ei estä mainoksen vaikutusta. Sen sijaan muutoksen etenemiseen tarvi-taan hänen mukaansa motivaatio. Toisto on tällöin juuri mainittua muistuttamista.

Jaakko Lehtonen tarkasteli radiouutisten rakennetta varsin yllät-tävästä näkökulmasta; puhejaksojen ja taukojen mittauksen avulla. Hänen mukaansa tällä tavalla voidaan ana-lysoida kulttuurin vaikutusta radio-utisten rakenteeseen. Lehtosen mukaan uutiskokonaisuus näkyy puhe-jaksoissa ja tauoissa, sillä puhuja ei ainoastaan välitä tekstiä, vaan antaa myös kuvan itsestään. Nopeaan puhumiseen assosioituu Lehtosen mukaan myönteisiä attribuutteja, hidas vie puolestaan sanomaa parhai-ten perille. Tässä saattaa syntyä roolikonflikti. Lehtosen mukaan Suomessa on pyrkimys rituaalin mukaiseen lukuun. Toisin sanoen tekstit luetaan objektiivisina teksteinä ilman että lukijalla on niihin henkilökohtaista suhdetta.

Mirja Kalliopuska ja Vappu Vieremö käsitelivät tv-väkivallan vaikutuksia lapsiin. Kalliopuska tote-si aihepiiriä tutkitun jo 60-luvulta lähtien lähinnä kokeellisissa labora-toriotilanteissa. Ongelmana tässä

on se, voidaanko näin saatuja tulok-sia yleistää. Kalliopuskan mukaan aggressiivisuutta voidaan oppia ja tv-väkivalta tarjoaa vihjeitä aggres-siiviseen käyttäytymiseen. Hänen mukaansa tv-väkivalta yleisesti ottaen lisää aggressiivista käyttäy-tymistä. Lapset eivät kykene erot-tamaan fantasiaa todellisuudesta. Pahinta Kalliopuskan mukaan on kuitenkin se, että yksilö turtuu myös fysiologisella tasolla, jolloin ohjelmiston on hänen mukaansa huomioarvonsa säilyttääkseen sisäl-lettävä aina vain enemmän väkival-taa.

Vappu Vieremö kertoi kansain-välisestä väkivallan vaikutuksia käsittelevästä tutkimusprojektista. Hänen mukaansa Suomessa matatut aggressiivisuusvaikutukset ovat tois-taiseksi olleet pieniä. Eräs selittävä tekijä tähän on se, että video on meillä vasta tulossa. Vieremö koros-ti, että aggression ja tv-väkivallan suhteiden analysointiin tarjotaan erilaisia näkemyksiä.

Juhani Wiio käsitteli puolestaan vastaanottajaa sanoman tuottajana. Wiion mukaan sanoman uudelleen-tuottaminen itsensä tulkintana on merkityksen antamista sanoman ilmaisulle inhimillisen tajunnan tul-kinta- ja merkitysjärjestelmän sekä siihen kuuluvan koodijärjestelmän avulla. Wiion mukaan esimerkiksi mainonnan perillemeno tajunnantasoi-sena ilmiönä on prosessi, jossa vas-taanottaja tuottaa uudelleen lähettä-jän konstruoiman sanoman, ja jossa lähettäjän ja vastaanottajan tuotta-mien sanomien vastaavuus ilmaisee sanoman prille menneen tai perille tulleen osuuden.

Ismo Silvon puheaktiteoriaa ja Matti Virtasen sanoman virittä-vyyttä koskevat alustukset julkaistiin muokattuina **Tiedotustutkimuksen** numerossa 1/1986.